

DET KONGELIGE BARNE-
OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENT

Prop. 58 L

(2016–2017)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i barnelova
(barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold..	5	7	Utvidet hjemmel til å innhente informasjon om skolegang fra utdanningsinstitusjoner	13
2	Bakgrunnen for lovforslaget	5		Gjeldende rett	13
2.1	Gjennomgangen av reglene om barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år	5	7.1	Forslaget i høringsnotatet	13
			7.2	Høringsinstansenes merknader ...	13
2.2	Høringen	6	7.3	Departementets vurdering	14
2.3	Statistikk og tall fra NAV	7	7.4		
3	Oversikt over hovedlinjene i gjeldende rett	8	8	Utvidet motregningsadgang	15
3.1	Overordnede utgangspunkter	8	8.1	Gjeldende rett	15
3.2	Offentlig fastsettelse og endring av barnebidrag	8	8.2	Forslaget i høringsnotatet	16
3.3	Bidrag etter fylte 18 år	9	8.3	Høringsinstansenes merknader ...	16
			8.4	Departementets vurdering	16
4	Nordisk rett	10	9	Regelteknisk endring i barneloven § 83 a	17
4.1	Danmark	10	10	Økonomiske og administrative konsekvenser	17
4.2	Sverige	11			
4.3	Finland	11			
4.4	Island	11	11	Merknader til bestemmelsene i lovforslaget	17
5	Forslagene i høringsnotatet	12			
6	Høringsinstansenes merknader	12		Forslag til lov om endringer i barnelova (barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år)	19

DET KONGELIGE BARNE-
OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENT

Prop. 58 L

(2016–2017)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i barnelova (barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år)

*Tilråding fra Barne- og likestillingsdepartementet 17. februar 2017,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Barne- og likestillingsdepartementet legger med dette fram forslag om at det innføres en hjemmel i barneloven § 70 som gir Arbeids- og velferds-etaten (NAV) adgang til å innhente informasjon fra utdanningsinstitusjoner ved fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år. Det foreslås videre at retten etter barneloven § 78 til å motregne i enkelte tilfeller der det er betalt for mye i barnebidrag, utvides til også å omfatte motregning etter klage og tilfeller der et tidligere avtalt bidrag blir endret og satt ned etter søknad fra en av partene. I dag omfatter motregningsadgangen bare tilfeller der et bidrag blir satt ned etter barneloven § 74 (endring) eller § 76 (midlertidig vedtak).

Forslagene til endringer i barneloven er en del av en helhetlig gjennomgang av reglene om barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år i barneloven med forskrifter. Den samlede gjennomgangen har resultert i forslag til endringer i både lov og sentrale bestemmelser i forskrift. Departementet gir derfor for helhetens skyld også en kortfattet framstilling i lovproposisjonen av forslagene til forskriftsendringer.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 Gjennomgangen av reglene om barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år

Det følger av regjeringsplattformen at regjeringen vil «Gjennomgå bidrags- og støtteordninger knyttet til omsorg for barn for å utvikle et enklere og mer rettferdig regelverk». Videre fremmet stortingsrepresentantene Arve Kambe, Linda C. Hofstad Helleland og Torbjørn Røe Isaksen i *Dokument 8: 125 S (2010–2011)*, forslag om endring av reglene i barneloven om foreldres plikt til å betale bidrag etter fylte 18 år for barn som flytter ut av foreldrehjemmet. Forslagsstillerne stilte spørsmålstegn ved om ordningen med bidrag etter fylte 18 år er i tråd med lovgiver sin intensjon og den alminnelige rettsoppfatningen. I innstillingen til Stortinget fra familie- og kulturkomiteen, *Innst. 357 S (2010–2011)*, understreker komiteen at barneloven skal sikre at barn får den nødvendige økonomiske bistanden fra foreldre til å fullføre videregående utdanning, og at dette er et viktig prinsipp. Komiteen er enig i at det må foretas en gjennomgang av regelverket og dagens praksis. Forslaget ble ikke vedtatt, men ble vedlagt protokollen.

Departementet foretok i budsjettproposisjonen for 2014, *Prop. 1 S (2013–2014)*, side 85 flg., en gjennomgang av reglene for fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år, og konkluderte med at

ordningen med bidrag etter fylte 18 år bør beholdes. Utgifter til dekning av levekostnader under videregående opplæring er et forsørgeransvar, og det er et viktig prinsipp at foreldre har plikt til å forsørge barna sine under vanlig skolegang. Dette gjelder uavhengig av om ungdommen bor i foreldrehjemmet eller ikke. Departementet lovet videre å komme tilbake med utdypende vurderinger av selve innretningen av ordningen med bidrag etter fylte 18 år, etter at Kunnskapsdepartementets pågående gjennomgang av statens støtteordninger til videregående opplæring var fullført. Som følge av denne gjennomgangen ble det i statsbudsjettet for 2015 foreslått flere endringer i behovsprøvningsvilkårene for grunnstipendet med sikte på å målrette stipendet bedre mot dem som støtten egentlig er ment for. Dette ble blant annet foreslått gjort ved å behovsprøve grunnstipendet mot inntekten til begge foreldre med formelt forsørgeransvar for eleven, uavhengig av om eleven bor sammen med begge eller bare en av dem. Stortinget vedtok i statsbudsjettet for 2015 å endre behovsprøvningsvilkårene for grunnstipendet i videregående opplæring, jf. *Innst. 12 S (2014–2015)* og *Prop. 1 S (2014–2015)* for Kunnskapsdepartementet. Endringene ble gjennomført med virkning fra skoleåret 2015/2016. Det er med utgangspunkt i dette, regjeringsplattformen og *Dokument 8: 125 (2010–2011)*, jf. *Innst. 357 S (2010–2011)*, behovet for endringer i bidragsregelverket er vurdert.

Gjennomgangen har hatt et spesielt fokus på bidrag til ungdom over 18 år. Bakgrunnen er en vurdering av at regelverket for offentlig fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år ikke virker etter intensjonen, og at ordningen kan gi urimelige utslag.

Bidrag kan fastsettes for ungdom over 18 år som er under videregående opplæring, noe som omfatter det store flertallet av ungdom i dag. Det er imidlertid svært få av disse som får fastsatt bidrag gjennom det offentlige. Det er den unge selv som blir mottaker av bidraget ved fylte 18 år, og ikke lenger den forelderen som den unge bor sammen med. Ungdommen kan selv framsette krav overfor Arbeids- og velferdsetaten (NAV) om offentlig fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år fra den ene eller begge foreldrene.

Et fastsatt bidrag etter fylte 18 år kan ofte bli høyere enn for ungdom mellom 15 og 18 år fordi barnetrygden som kommer til fratrukk i underholdskostnaden, faller bort ved fylte 18 år. Det er i mange tilfeller heller ikke samvær mellom ungdommen og den bidragspliktige av et slikt omfang at det gir fradrag for utgifter til samvær i bidraget. I tillegg er det en del av ungdom over 18 år som

har jobb ved siden av skolen og egen inntekt, uten at det i dag gir særlig utslag ved bidragsfastsettelsen. Det er videre anført som en svakhet at det ikke alltid fanges opp om ungdommen har sluttet på skolen, slik at bidraget fortsetter å løpe selv om vilkårene for det ikke lenger er til stede. Disse forhold kan samlet eller hver for seg bidra til konflikter om bidragsforholdet i noen familier.

2.2 Høringen

Barne- og likestillingsdepartementet sendte 12. april 2016 forslag til endringer i reglene om barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år i barneloven med forskrifter på høring til følgende høringsinstanser:

Departementene
Arbeids- og velferdsdirektoratet
Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet
Barne-, ungdoms- og familieetaten, regionene
Barneombudet
Datatilsynet
Domstoladministrasjonen
Fylkesmennene
Integrerings- og mangfoldsdirektoratet
Likestillings- og diskrimineringsombudet
Regjeringsadvokaten
Riksrevisjonen
Sivilombudsmannen
Skattedirektoratet
Statistisk sentralbyrå
Utdanningsdirektoratet
Utlendingsdirektoratet

Den norske kirke v/biskopene og bispedømmesrådene
Human-Etisk forbund
Islamsk Råd Norge
Kirkerådet

Aleneforeldreforeningen
Amnesty International Norge
Antirasistisk Senter
Drammen videregående, Fokus Ub
Fedrerett.no
Foreningen 2 foreldre
Forum for Barnekonvensjonen
Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon
Gjeldsoffer-Alliansen
Juridisk rådgivning for kvinner
Juss-Buss
Jussformidlingen i Bergen
Jusshjelpa i Nord-Norge
Krisesentersekretariatet

KUN senter for kunnskap og likestilling
 Kvinnefronten i Norge
 Kvinnegruppa Ottar
 Landsrådet for norske barn og ungdoms-
 organisasjoner
 Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile
 og transpersoner
 MannsForum
 Norges Bygdekvinnelag
 Norges Røde Kors
 Norsk forbund for funksjonshemmede
 Organisasjonen Voksne for barn
 Organisasjonen mot offentlig diskriminering
 Press
 Redd Barna
 Reform – ressurscenter for menn
 Ressurscenter for kvinner med minoritets-
 bakgrunn (MiRA-senteret)
 Rettshjelpskontoret i Indre Finnmark
 Stiftelsen barnas rettigheter
 Stiftelsen Kirkens familievern
 Stiftelsen Rettferd for taperne
 Stine Sofies stiftelse
 Unge funksjonshemmede
 UNICEF Norge

Akademikerne
 Den norske Advokatforening
 Den norske Dommerforening
 Fellesorganisasjonen
 Hovedorganisasjonen for universitets- og
 høyskoleutdannede
 Kommunesektorens organisasjon
 Landsorganisasjonen
 Norges Juristforbund
 Norsk Psykologforening
 Næringslivets hovedorganisasjon
 Utdanningsforbundet

Atferdssenteret – Norsk senter for studier av
 problematferd og innovativ praksis
 Institutt for samfunnsforskning
 Nord universitet
 Nordisk institutt for studier av innovasjon,
 forskning og utdanning
 Norsk senter for barneforskning
 Norsk senter for menneskerettigheter
 Universitetet i Agder
 Universitetet i Bergen
 Universitetet i Oslo
 Universitetet i Stavanger
 Universitetet i Tromsø
 Velferdsforskningsinstituttet NOVA, Høyskolen
 i Oslo og Akershus
 Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

Høringsinstansene ble i høringsbrevet bedt om å
 vurdere om forslaget burde forelegges underlig-
 gende etater eller andre som ikke er nevnt på
 listen.

Departementet har mottatt 25 hørings svar,
 hvorav 13 er realitetsuttalelser. I tillegg har seks
 privatpersoner gitt høringsuttalelser, mange knyt-
 tet til egne opplevelser.

Følgende instanser har avgitt realitetsut-
 talelse:

Advokatforeningen
 Arbeids- og sosialdepartementet
 Arbeids- og velferdsdirektoratet
 AVYO, medlemsforbund i Yrkesorganisasjonenes
 Sentralforbund
 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet
 Datatilsynet
 Fellesorganisasjonen
 Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon
 Jussformidlingen
 Kvinnefronten
 Norsk Sykepleierforbund
 Oslo kommune
 Ressurscenter for kvinner med minoritets-
 bakgrunn (MiRA-senteret)

2.3 Statistikk og tall fra NAV

Det har over flere år vært en reduksjon i antallet
 familier som ber om offentlig fastsettelse av bar-
 nebidrag, og om lag 55 prosent av alle delte fami-
 lier avtaler nå barnebidraget privat.

I 2015 var det 104 163 barn med barnebidrag
 totalt i det offentlige systemet. Bare knapt 1 950 av
 disse var over 18 år, til tross for at vi vet at en tred-
 jedel av ungdommene i denne aldersgruppen har
 en forelder de ikke bor sammen med. Dette tyder
 på at det store flertallet ordner bidrag etter fylte
 18 år seg imellom, uten større konflikter.

Gjennomsnittsongdommen avslutter videre-
 gående opplæring 19 år gammel, slik at det ofte er
 snakk om ett år, høyst to, med bidrag etter fylte 18
 år fra foreldrene. Ser en på sakene i det offentlige
 systemet som gjelder ungdom over 18 år, gjelder
 77,1 prosent av sakene 18-åringer, 14,7 prosent
 19-åringer og 2,7 prosent 20-åringer. Bare 9 ung-
 dommer på 21 år og eldre er registrert som motta-
 kere i NAV.

Gjennomsnittsbidraget per måned for alle bar-
 nebidrag med unntak av bidrag etter fylte 18 år, er
 på 1 728 kroner. I aldersklassen 15–18 år er gjenn-
 omsnittsbidraget 2 237 kroner per måned, mens
 gjennomsnittlig bidrag etter fylte 18 år er 3 587
 kroner per måned.

I 2015 innvilget NAV Innkreving motregning i 606 saker. I 2016 ble det innvilget motregning i om lag 620 saker. Tallene viser at det er en økning i antallet som søker om, og får innvilget motregning. NAV Innkreving fører ikke statistikk over hvor mange som får avslag på krav om motregning, men det antas at ca. 60–80 prosent av de som søker om motregning får søknaden innvilget.

3 Oversikt over hovedlinjene i gjeldende rett

3.1 Overordnede utgangspunkter

I bidragsreglene står barnets forhold til foreldrene og foreldrenes forhold til barna sentralt. Hvordan barneloven regulerer spørsmål knyttet til foreldreansvar, bosted og samvær, er selve utgangspunktet for reglene. Dette innebærer at det, direkte og indirekte, er et samspill mellom bidragsreglene og andre bestemmelser i barneloven.

Der det offentlige bidrar til barnets forsørgelse gjennom ulike offentlige støtteordninger, er det tatt hensyn til dette i bidragsreglene. Beregningene som er lagt til grunn i bidragsregelverket om hva barn i ulike aldersklasser koster, samt hvordan partenes økonomiske forhold vurderes, bygger i stor grad på hvordan spørsmålene er løst i annet regelverk. Skatteregler, folketrygdloven, opplæringsloven med flere har alle en viss relevans i forhold til bidrag. Underholdskostnaden bygger stort sett på beregninger foretatt med utgangspunkt i ulike statistikker og forbruksberegninger som stadig oppdateres.

Bidragsreglene kjennetegnes ved at de er resultat av en hel rekke avveininger og vurderinger som gjensidig henger sammen og utfyller hverandre. Det er en symmetri og balanse i regelverket, som samlet sett skal bidra til så gode løsninger som mulig når barn og foreldre ikke inngår i samme husholdning. Denne symmetrien er viktig fordi en eventuell ubalanse kan føre til forskyvning og gi en urimelig forskjellsbehandling av bidragspartene. Kryssende og av og til motstridende hensyn kan gjøre seg gjeldende i en bidragssak. Hensynet til bidragsmottakernes og de bidragspliktiges interesser som parter skal tas vare på, men det er hensynet til forsørgelsen av bidragsberettigede barn som står i fokus. Ved kryssende hensyn vil hensynet til barnets beste alltid være avgjørende.

Utmålingen av barnebidraget bygger på den forutsetningen at det er bostedsforelderen som

har ansvaret for de daglige utgiftene til barnet, mens samværsforelderen betaler sin andel av disse utgiftene i form av barnebidrag og utgifter til den daglige forsørgelsen under samvær. Bidragsregelverket er samlet sett utformet ut fra en avveining av hva som er praktisk og samtidig rettferdig i de fleste tilfeller ved offentlig fastsettelse av barnebidrag. Det foretas ikke individuelle beregninger, og gjennomsnittsbetraktninger ligger til grunn. Dette har sammenheng med at et offentlig regelverk skal gjelde for de fleste, både de med god og ikke fullt så god økonomi, samtidig som det skal være administrativt håndterbart. Foreldre som ønsker at det i større grad skal tas hensyn til individuelle forhold, er henvist til å inngå privat avtale om barnebidrag.

Ved offentlig fastsettelse av barnebidrag tas det utgangspunkt i hva barnets underhold koster (underholdskostnaden). Underholdskostnaden skal fordeles mellom foreldrene etter inntektene deres og innebærer at den av foreldrene som har best økonomisk evne, skal dekke den største andelen av kostnadene til barnet. Ved fastsettelsen skal det videre tas hensyn til den bidragspliktiges bidragsevne og samværet den bidragspliktige har med barnet. Selv om dette i utgangspunktet høres enkelt ut, er regelverket komplekst, til tider detaljert, og kan derfor være krevende både å forstå og formidle. Ved utformingen av forslagene til endringer i både lov og forskrift, har det derfor vært et mål ikke å gjøre et komplisert regelverk mer komplisert, og hensynet til enkle og administrative håndterbare løsninger har vært viktig.

3.2 Offentlig fastsettelse og endring av barnebidrag

Det følger av lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barneloven) § 66 at begge foreldrene har plikt til å bære utgiftene til barnets forsørgelse og utdanning etter deres økonomiske evne, når barnet selv ikke har midler til det. Dersom den ene eller begge foreldrene ikke bor sammen med barnet, oppfylles forsørgingsplikten ved at faste pengetilskudd (barnebidrag) betales til barnet, jf. barneloven § 67.

Barnebidrag er i utgangspunktet et privatrettslig anliggende, og foreldre kan avtale og betale barnebidraget seg imellom uten innblanding fra det offentlige. Dersom foreldrene ikke blir enige, kan de be det offentlige ved NAV fastsette barnebidraget.

Foreldrenes forsørgingsplikt etter barneloven § 66 og § 67 varer som hovedregel ut den måne-

den barnet fyller 18 år med mindre annet er avtalt eller fastsatt, jf. barneloven § 68. Det er fastslått i barneloven at ingen kan gi avkall på den retten barnet har til forsørgelse.

Det følger av barneloven § 71 første ledd at det ved offentlig fastsettelse av barnebidrag skal tas utgangspunkt i hva underholdet til barnet koster. Underholdskostnaden skal fordeles mellom foreldrene etter inntektene deres, og innebærer at den av foreldrene som har høyest inntekt skal dekke den største andelen av kostnadene til barnet. Dersom barnet har en inntekt over 30 ganger forskottsbeløpet, dvs. 45 900 kroner (per 1. juli 2016), skal også barnets merinntekt regnes inn i den proporsjonale fordelingen av underholdskostnaden. Ved fastsettelsen av barnebidraget skal det tas hensyn til den bidragspliktiges bidragsevne og samværet den bidragspliktige har med barnet. Barnet anses økonomisk selvforsørget ved en inntekt på 100 ganger forhøyet bidragsforskott (153 000 kroner per 1. juli 2016), jf. fastsettelsesforskriften § 5, og bidrag fastsettes i så tilfelle ikke.

Det er gitt utfyllende regler om fastsettelse og endring av barnebidrag i forskrift 15. januar 2003 nr. 123 om fastsetjing og endring av fostringstilskot (fastsettelsesforskriften). Det følger av fastsettelsesforskriften § 3 at det ved offentlig fastsettelse av barnebidrag skal tas utgangspunkt i hva barnets forsørgelse koster, og at faste underholdskostnader (sjablonger) skal benyttes. I underholdskostnaden inngår utgifter som er forbundet med forsørging av barn, og den omfatter forbruksutgifter, boutgifter og eventuelle utgifter til barnetilsyn. Sjablongen for *forbruksutgiftene* varierer etter alderen på barnet, og det er foretatt en inndeling i fire aldersgrupper: 0–5 år, 6–10 år, 11–14 år og 15 år og mer. Sjablongen for *boutgiftene* er felles for alle barn uavhengig av alder. *Tilsynsutgiftene* omfatter utgifter til offentlig eller privat barnehage, familiebarnehage, dagmamma eller skolefritidsordning. Når bidragsmottakeren mottar stønad til barnetilsyn etter lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) § 15-10, benyttes sjablonger.

Etter at underholdskostnaden er forholdsmessig fordelt mellom foreldrene etter inntekten deres, jf. fastsettelsesforskriften § 2, skal det tas hensyn til den bidragspliktiges bidragsevne, jf. fastsettelsesforskriften § 6. Bidragsevnevurderingen innebærer at den bidragspliktige skal beholde midler til skatt, trygdeavgift, midler til eget underhold, boutgifter og midler til underhold av (nye) egne barn i husstanden før bidraget fastsettes. Bidragsevnevurderingen foretas etter at det er

avgjort hvilken andel av underholdskostnaden den bidragspliktige skal betale. Dersom bidragsevnen er stor nok, blir det månedlig beregnede bidragsbeløpet stående. Dersom bidragsevnen er mindre enn det beregnede bidragsbeløpet, settes bidraget lik det beløpet som tilsvarer bidragsevnen.

Ved bidragsfastsettelsen tas det hensyn til samvær mellom barnet og den bidragspliktige, og det gis fradrag i bidraget etter omfanget av samværet, jf. fastsettelsesforskriften § 9. Samværsfradraget utgjør et fast beløp for fire alternative samværsklasser, med ulik sats for de fire ulike aldersgruppene 0–5 år, 6–10 år, 11–14 år og 15 år og mer.

Det følger av fastsettelsesforskriften § 12 første ledd at det løpende bidraget bare skal endres dersom den nye utregningen fører til en endring på mer enn 12 prosent. Vurderingen av om kravet til 12 prosent endring er oppfylt gjøres etter at det er gjort fradrag for samvær. 12-prosentregelen skal vurderes opp mot bidraget til hvert barn. Formålet med 12-prosentregelen er å sikre bidragene mot at det stadig foretas mindre endringer og øke forutsigbarheten for partene. Om bidraget kan endres, vil ha sammenheng med endringer i underholdskostnaden, i forholdet mellom partenes inntekter, bidragsevnen til den bidragspliktige, omfanget av samvær mv. Det regnes ikke som en endringssak når en privat bidragsavtale blir bragt inn for NAV fordi partene heller ønsker en offentlig fastsettelse, men 12-prosentregelen gjelder like fullt, jf. barneloven § 70 andre ledd andre punktum.

Dersom den bidragspliktige ikke betaler det fastsatte barnebidraget eller betaler for sent, forskotterer det offentlige etter lov 17. februar 1989 nr. 2 om bidragsforskott (forskotteringsloven) et minste månedlig barnebidrag for å sikre barnet forsørgelse. Bidragsforskottet er behovsprøvd. Det offentlige tar refusjon for det utlagte bidragsforskottet i det fastsatte barnebidraget. Retten til bidragsforskott opphører ved barnets fylte 18 år.

Dersom en eller begge parter ber om det, eller det offentlige utbetaler bidragsforskott, kan det offentlige innkreve og utbetale fastsatt barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år etter lov 29. april 2005 nr. 20 om innkreving av underholdsbidrag mv. (bidragsinnkrevingsloven.)

3.3 Bidrag etter fylte 18 år

Partene kan avtale at bidrag også skal betales etter at barnet fyller 18 år, og i visse tilfeller kan det offentlige fastsette bidrag etter fylte 18 år, jf. barneloven § 68.

Når ungdommen fyller 18 år, er det ungdommen selv som er part i bidragssaken, jf. barneloven § 70 fjerde ledd. Det innebærer at ungdommen selv kan gjøre avtale om bidrag med den ene eller begge av foreldrene, eller be om offentlig fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år fra en eller begge foreldrene.

Dersom ungdommen fortsetter med vanlig skolegang etter at han/hun har fylt 18 år, kan det fastsettes bidrag på samme vilkår som for yngre barn, jf. barneloven § 68 andre ledd. Som vanlig skolegang regnes opptil fire års skolegang i videregående opplæring, og læretiden likestilles fullt ut med skolegang i den videregående skolen. Bestemmelsen henger sammen med retten til videregående opplæring etter lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova) § 3-1. Ungdom som har fullført grunnskolen eller tilsvarende, har rett til tre års heltids videregående opplæring. Ungdomsretten må brukes innen utgangen av det året eleven eller lærlingen fyller 24 år. Bidraget skal tidsbegrenses. Dette vil vanligvis være til og med den måneden ungdommen har fullført skolegangen.

Fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år følger prinsippene i kostnadsmodellen. Det følger av fastsettelsesforskriften § 3 sjette ledd at underholdskostnaden for barn mellom 15 og 18 år skal legges til grunn ved fastsettelse av bidrag til barn etter fylte 18 år, men slik at det ikke skal gis fradrag for barnetrygd som opphører ved fylte 18 år.

Foreldrene kan også pålegges å yte bidrag til annen videreutdanning, jf. barneloven § 68 tredje ledd. I praksis vil det normale være at bidrag ikke blir pålagt når ungdommen tar utdanning utover videregående skole, for eksempel utdanning ved universitetet eller høyskole, men at vedkommende henvises til offentlig studiefinansiering.

4 Nordisk rett

Barnebidrag er i utgangspunktet et privatrettslig anliggende, og i samtlige nordiske land er det en ambisjon at barnebidrag i første rekke skal fastsettes gjennom privat avtale mellom partene, og ikke av myndighetene eller domstolene. Samtidig taler hensynet til barnet, og også foreldrene der det f.eks. er konflikt eller vanskelig økonomi, for at det offentlige i enkelte tilfeller likevel fastsetter bidraget. Delvis ulike løsninger er valgt i de nordiske landene. I *Danmark* er en administrativ myndighet instans for fastsettelse av bidrag. I *Finland* og *Sverige* er det domstolen som håndterer spørsmål

om barnebidrag. På *Island* kan både en administrativ myndighet og domstolen avgjøre spørsmålet om barnebidrag. Foreldres plikt til å forsørge barna sine gjelder i hele Norden til barnets fylte 18 år, dvs. ved barnets oppnådde myndighetsalder og opphør av foreldreansvaret. Mulighetene for å forlenge foreldrenes forsørgelsesplikt etter fylte 18 år varierer mellom de nordiske landene.

4.1 Danmark

Etter dansk rett kan det offentlige fastsette barnebidrag til barn under 18 år dersom en forelder ikke oppfyller forsørgelsesplikten sin. Etter gjeldende praksis skal det ved fastsettelsen av barnebidrag foretas en vurdering av hvor mye barnet oppholder seg hos foreldrene og hvor fast ordningen er. Hvis barnet oppholder seg noenlunde like mye hos hver av foreldrene, vil utgangspunktet være at begge foreldrene oppfyller forsørgelsesplikten overfor barnet. Det inngår også som en del av vurderingen om foreldrene deltar i den daglige forsørgelsen av barnet. Hvem betaler for eksempel de større faste utgifter som barnehage, skolegang, fritidsaktiviteter og lignende, og hvem kjøper tøy, betaler mobiltelefon, gir lommepenger etc. Utgifter til reiser og større ting som har karakter av gaver har mindre betydning, men kan inngå i den samlede vurderingen.

Det er som utgangspunkt ikke tale om at utgiftene til hver av foreldrene skal sammenholdes, men at det skal vurderes om en forelder oppfyller sin plikt til å forsørge barnet ut i fra barnets konkrete behov. Er det tilfelle, kan det ikke fastsettes bidrag. Dette gjelder selv om det er stor forskjell i foreldrenes faktiske utgifter til forsørgelsen av barnet. Det inngår også i vurderingen om en av foreldrene mottar *børnetilskud* og *børn- og ungedydelse* til barnet. Foreldrenes øvrige økonomiske forhold legges det normalt ikke avgjørende vekt på. Spørsmål om samvær kan ha mindre betydning, for eksempel hvis barnet har flyttet hjemmefra og har etablert egen bolig.

Prinsippene ovenfor gjelder også for utdanningsbidrag til ungdom etter fylte 18 år. I den danske lov om børns forsørgelse § 14 stk. 2 framgår det at foreldrenes forsørgelsesplikt opphører ved barnets fylte 18 år. Etter lovens § 14, stk. 3 er det imidlertid adgang til å pålegge en forelder som ikke bor fast sammen med barnet plikt til å betale underholdsbidrag for undervisning eller utdanning inntil barnets fylte 24 år. Utdanningsbidraget bortfaller automatisk hvis utdannelsen opphører.

rer eller utsettes. Det er en forutsetning at barnets inntekt ikke er særlig høy, og at den bidragspliktige har en rimelig høy inntekt.

4.2 Sverige

Foreldrenes underholdsplikt for barna sine er regulert i kap. 7 i föräldrabalken. Foreldre skal sørge for underholdet av barnet ut fra hva som er barnets behov og foreldrenes samlede økonomiske evne. Underholdsplikten opphører som hovedregel når barnet fyller 18 år. Foreldre har imidlertid underholdsplikt for barnet også etter dette tidspunkt dersom barnet går på skole, men ikke lenger enn til barnet fyller 21 år. Til skolegang regnes studier i grunnskolen eller gymnas-skolen og annen tilsvarende grunnutdanning.

Hver av foreldrene skal etter sin økonomiske evne betale sin andel av kostnaden til barnets underhold. *Underhållsbidraget* (barnebidraget) fastsettes ved dom eller avtale. Når barnebidraget fastsettes kan det bestemmes at den bidragspliktige får beholde et beløp til eget, samboers og hjemmeboende barn (egne barn i egen husstand) etter en lovbestemt standardberegning. Hvis en forelder som skal betale barnebidrag har hatt barnet boende hos seg i en lovbestemt sammenhengende periode eller et bestemt antall døgn i måneden, har foreldereren rett til et samværsfradrag i bidraget.

Försäkringskassan kan utbetale et *underhållsstöd* som tilsvarer det norske bidragsforskottet. Beløpet utgjør SEK 1 573,- per måned (fra oktober 2015). Försäkringskassan kan så pålegge en bidragspliktig å betale tilbake hele eller deler av det utbetalte bidragsforskottet. De kan altså maksimalt pålegge den bidragspliktige å betale SEK 1 573,-. Beløpet den bidragspliktige pålegges å betale er en sak mellom Försäkringskassan og den bidragspliktige, og tilbakebetalingsbeløpet kan reduseres dersom den bidragspliktige har samvær med barnet.

Et *underhållsbidrag* (barnebidrag) kan ikke fastsettes administrativt i Sverige og partene må derfor enten inngå en privat avtale om barnebidrag eller be retten avgjøre saken.

4.3 Finland

Barnebidragets størrelse og grunnlaget for fastsettelsen tar utgangspunkt i avtale eller dom. Det vanlige er at foreldrene selv avtaler barnebidraget. Reglene følger av den finske loven om underhåll för barn 704/1975, 3. og 4. kapittel.

Ettersom de faktorer som påvirker barnebidraget beskrives relativt allment i loven har det finske

justitieministeriet i 2007 publisert en anvisning (instruks) for vurdering av størrelsen på barnebidrag for å sikre en enhetlig og forutsigbar praksis. Ved fastsettelsen av størrelsen på barnebidraget skal det tas utgangspunkt i barnets behov for forsørgelse og foreldrenes økonomiske evne. Instruksen er ikke bindende og anses som en anbefaling. Instruksen gjelder ikke for beregning av bidrag etter fylte 18 år.

Etter lagen om underhållstrygghet (671/1998) har barnet rett til *underhållsstöd* (bidragsforskott) fra kommunen der den bidragspliktige ikke har økonomisk evne til å betale barnebidrag.

Barns rett til underhold fra foreldrene opphører når barnet fyller 18 år, om ikke annet avtales eller bestemmes. Foreldrene har likevel ansvar for kostnadene til barnets utdanning også etter at barnet har fylt 18 år om dette prøves saklig. I denne prøvingen vurderes særskilt barnets «anslag», utdanningstiden og kostnadene til utdanningen, samt barnets muligheter til etter avsluttet utdanning selv å svare for kostnadene til denne. Både loven og forarbeidene er knappe hva gjelder utdanningsbidrag.

Bestemmelsene om barnebidrag er ikke direkte anvendbare på utdanningsbidrag, med unntak av at foreldrenes ansvar for utdanningskostnadene er sekundært og beror på prøving. Av forarbeidene til loven framgår det at utdanningskostnadene også omfatter levekostnader under utdanningen.

I rettspraksis er det lagt til grunn at utdanningsbidrag kan fastsettes for gymnastiden etter som gymnaset anses å utgjøre en del av basisutdanningen. Bidraget kan også fastsettes for yrkesutdanning, men terskelen for dette er høyere. I hvert tilfelle forutsetter fastsettelsen en rimelighetsvurdering. Også barnets egne muligheter for å dekke sine utdanningskostnader gjennom studiepenger, studielån eller arbeid skal tas med i vurderingen.

4.4 Island

Etter den islandske barnelov fastsettes barnebidrag med utgangspunkt i foreldrenes økonomiske evne og barnets behov for forsørgelse. Avtaler om barnebidrag godkjennes av lokale myndigheter eller stadfestes av domstolen. Barnebidrag kan ikke avtales lavere enn et minstebeløp fastsatt etter den islandske folketrygdloven. Foreldrenes bidragsplikt opphører når barnet fyller 18 år. Bidragsplikten opphører tidligere dersom barnet gifter seg, med mindre myndighetene bestemmer noe annet.

Loven regulerer også barnebidrag til utdanning og yrkesopplæring. Det kan avgjøres at foreldrene skal betale bidrag til barnets utdanning eller yrkesopplæring etter søknad fra barnet selv. Dette gjelder fra ungdommens fylte 18 år og til fylte 20 år.

Loven gir også hjemmel for at barnet kan be om støtte til utdanning eller yrkesopplæring fra den forelder han/hun ikke bor sammen med. Størrelsen på bidraget beror på både forelderens og barnets økonomisk evne og sosiale status.

5 Forslagene i høringsnotatet

Reglene om barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år som er gjennomgått under punkt 3 ovenfor, følger som nevnt av lov og forskrift. Nedenfor følger en kort oversikt over forslagene i høringsnotatet:

- Skoleelevens egen inntekt over 45 900 kroner skal gis større og mer direkte betydning for bidragets størrelse. Dette vil bidra til at bidraget blir lavere (forskriftsendring).
- Departementet ba om høringsinstansenes syn på om det bør innføres et generelt fradrag i alle saker ved offentlig fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år på 10 prosent for å kompensere for at størrelsen på bidrag etter fylte 18 år øker (forskriftsendring).
- Det innføres en lovhjemmel som gir NAV adgang til å innhente informasjon fra utdanningsinstitusjoner. Dette vil effektivisere saksbehandlingen og motvirke misbruk av ordningen (lovendring).
- Det innføres en ny sjablong for boutgiftene som tar hensyn til stordriftsfordeler ved å ha flere barn i husstanden. Forslaget gir lavere bidrag for bidragspliktige med flere barn (forskriftsendring).
- Regelen om at bidraget ikke skal settes lavere enn utbetalt barnetillegg, skal ikke lenger gis anvendelse ved delt bosted. Forslaget hindrer urimelige utslag for bidragspliktige med delt bosted (forskriftsendring).
- Bidragsevnevurderingen skal tilpasses den nye trinns-katten trinn 3 og 4, som erstatter den tidligere toppskatten (forskriftsendring).
- Motregningsadgangen utvides til også å omfatte motregning etter klage og tilfeller der et tidligere avtalt bidrag blir endret og satt ned etter søknad fra en av partene. Dette vil gi en bidragspliktig som har betalt mer av barnets underhold enn det han/hun var pliktig til, en enkel og effektiv måte å få dekket sitt utestående krav på (lovendring).

- Det innføres en adgang til å fastsette gebyr i enkelte utenlandssaker. Dette vil bety større likebehandling av bidragssakene uavhengig av om det er nasjonale eller internasjonale saker, samtidig som foreldrenes felles ansvar for private avtaler også tydeliggjøres for utenlandssakene (forskriftsendring).
- Av forenklingshensyn gjøres unntak fra automatisk justering av barnebidrag i utenlandssaker (forskriftsendring).

6 Høringsinstansenes merknader

Høringen gir bred støtte til å gå videre med forslagene til endringer i reglene om barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år, både lov- og forskriftsendringer, med unntak av følgende forslag til forskriftsendringer:

- Forslaget om at skoleelevens egen inntekt over 45 900 kroner skal gis mer direkte betydning ved fastsettelsen av størrelsen på bidrag etter fylte 18 år.
- Innføring av et nytt generelt fradrag på 10 prosent i underholdskostnaden ved fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år.
- Innføring av en ny sjablong for boutgiftene i underholdskostnaden som tar hensyn til stordriftsfordeler ved å ha flere barn i husstanden.

Flertallet av høringsinstansene har innvendinger til disse tre forslagene. De framhever blant annet at et økt krav til selvforsørgelse til ungdommen kan komme i konflikt med forventningen om at ungdommen skal prioritere utdanningen, og gjøre det mer krevende for ungdommen å fullføre videregående utdanning. I tillegg pekes det på at konsekvensen av forslagene i praksis kan bli at bostedsforelder vil måtte bære en større del av forsørgelsesutgiftene til ungdommen. Det er videre en bekymring for at forslagene vil ramme særlig ungdom i lavinntektsfamilier. Det uttales videre at stordriftsfordelene er overdrevet, og at regelverket kan bli mer komplisert.

På bakgrunn av høringsuttalelsene vil departementet ikke gå videre med forslaget om å innføre en ordning med et generelt fradrag på 10 prosent i underholdskostnaden ved fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år, eller forslaget om en ny sjablong for boutgifter som tar hensyn til stordriftsfordeler ved å ha flere barn i husstanden.

Når det gjelder forslaget om at ungdommens inntekt over 45 900 kroner skal gis mer direkte betydning ved fastsettelse av bidrag etter fylte 18 år, vil departementet følge opp dette forslaget, men

slik at det modereres, både mht. innslagspunkt og hvor stor del av inntekten som skal trekkes fra bidraget. Etter forslaget i høringsnotatet skulle barnets inntekt over 45 900 kroner gi et direkte fra-trekk i det fastsatte bidraget tilsvarende halvparten av barnets inntekt. Den andre halvparten skulle tilgodeses den andre forelderen fordi barnets kostnader skal deles mellom begge foreldrene. For å imøtekomme innvendingene fra høringsinstansene, modereres forslaget ved at bare en fjerdedel av barnets inntekt over 68 850 kroner (45 ganger forhøyet bidragsforskott) går til fradrag i det fastsatte bidraget. Den andre fjerdedelen tilgodeses den andre forelderen fordi barnets kostnader skal deles mellom begge foreldrene. En slik løsning tydeliggjør at foreldrene fortsatt har hovedansvaret for forsørgelsen av ungdommen gjennom videregående skolegang, samtidig som ungdommen gis et noe økt ansvar for egen forsørgelse som myndig og ung voksen, men beholder incitamentet til å jobbe noe ved siden av skolen. Departementet vil arbeide videre med oppfølgingen av forslagene til forskriftsendringer.

Høringsinstansene er gjennomgående positive til forslagene til lovendringer i barneloven. De konkrete synspunktene til høringsinstansene vil bli tatt opp nedenfor i forbindelse med drøftingen av de enkelte spørsmål forslagene reiser.

7 Utvidet hjemmel til å innhente informasjon om skolegang fra utdanningsinstitusjoner

7.1 Gjeldende rett

Etter barneloven § 70 syvende ledd andre punktum, har NAV uten hensyn til taushetsplikten, hjemmel til å innhente inntektsopplysninger fra blant annet arbeidsgiver, skatteetaten mv. ved fastsettelsen av barnebidrag, men ikke fra utdanningsinstitusjoner.

For at NAV skal kunne fastsette bidrag etter fylte 18 år, er det i dag en forutsetning at ungdommen selv dokumenterer skolegangen og årsaken til en eventuell forsinkelse i studieprogresjonen. NAV har ikke hjemmel til å innhente opplysninger om ungdommens skolegang, verken direkte fra skolen eller fra andre utdanningsinstitusjoner. Det er derfor en forutsetning for en effektiv behandling og kontroll av opplysninger ved søknad om fastsettelse eller endring av bidrag etter fylte 18 år, at NAV mottar tilstrekkelige opplysninger fra eleven selv om opptak som viser at ungdommen

faktisk har startet utdanningen, eller informasjon om at skolegangen avbrytes.

Dersom NAV ikke mottar opplysninger som nevnt fra eleven, kan situasjonen bli at ungdommen får avslag på søknad om bidrag etter fylte 18 år, eller at et fastsatt bidrag etter fylte 18 år løper selv om vilkårene for det ikke er oppfylt slik at ungdommen mottar et bidrag han/hun ikke har rett til. Sistnevnte kan skape konflikt mellom den bidragspliktige og ungdommen, særlig der det er lite kontakt mellom de to og økonomien til den bidragspliktige er vanskelig.

7.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet å innføre en lovhjemmel som gir NAV adgang til å innhente nødvendig informasjon om elevstatus direkte fra utdanningsinstitusjoner, blant annet videregående skoler. En slik lovhjemmel vil effektivisere saksbehandlingen ved at NAV gis adgang til å innhente de nødvendige opplysningene direkte fra utdanningsinstitusjonene uten samtykke fra ungdommen på forhånd. Dette kan motvirke misbruk av ordningen, i tillegg til å være konfliktdepende. Departementet la videre til grunn at hjemmelens rekkevidde skulle være begrenset til kun å innhente helt konkrete opplysninger om status som elev eller lærling.

7.3 Høringsinstansenes merknader

Jussformidlingen, Fellesorganisasjonen, Advokatforeningen, Norges Sykepleierforbund, Datatilsynet, Arbeids- og velferdsdirektoratet og AVYO har uttalt seg, og støtter i all hovedsak forslaget.

Jussformidlingen har forståelse for at det kan være tungvint for NAV dersom man skal kreve at det innhentes samtykke fra den enkelte elev hver gang det er behov for å innhente informasjon fra den aktuelle utdanningsinstitusjonen. Likevel savnes en redegjørelse for hvor lang tid NAV etter dagens ordning bruker på å få innhentet samtykke og i hvor mange tilfeller manglende samtykke utgjør et problem. Videre savnes at departementet i større grad tar stilling til hvordan man kan bøte på manglende samtykke. I den sammenheng bemerker *Jussformidlingen* at det kan anses som ubehagelig for den enkelte dersom det oppdages at NAV har henvendt seg til utdanningsinstitusjonen uten vedkommendes samtykke og kunnskap.

Fellesorganisasjonen støtter forslaget om at NAV skal kunne innhente opplysninger om ung-

dommens skolegang, slik at vilkårene for bidrag overholdes.

Advokatforeningen støtter forslaget, som etter deres syn vil kunne effektivisere saksbehandlingen og dempe eventuelle konflikter mellom partene.

Norges Sykepleierforbund kan ikke se særlige grunner til å gå mot dette så fremt de begrensninger som foreslås ivaretas.

Datatilsynet mener at forslaget til endringer i hvilke personopplysninger som skal innhentes virker forankret i reelle og konkrete behov for opplysninger for NAV sin behandling av krav om bidrag, og har ingen merknader til forslaget.

Arbeids- og velferdsdirektoratet uttaler at forslaget vil effektivisere saksbehandlingen av bidrag etter fylte 18 år og samtidig føre til at de får opplysninger av god kvalitet. *Arbeids- og velferdsdirektoratet* ber imidlertid om at lovteksten endres slik at NAV i tillegg til informasjon om at skolegangen er påbegynt, i gang eller avsluttet, også gis anledning til å få informasjon fra utdanningsinstitusjoner om studieprogresjon, bytte av linjer og om omfanget av studiet. De trenger sistnevnte informasjon for å vurdere om barnet kan sies å «halde fram med slik skolegang som må reknast som vanleg» etter barneloven § 68 andre ledd.

AVYO støtter forslaget om å innføre hjemmel til å hente nødvendig informasjon. Hjemmelens omfang er begrenset til å innhente konkrete opplysninger om status som elev eller lærling, og *AVYO* har innspill om at det ville være en fordel for NAV å kunne innhente ytterligere nødvendige opplysninger, slik som for eksempel hvilken linje barnet går på. Dette fordi det er en del tilfeller der barn er forsinket i skolegangen, og hvor dette vil være en relevant opplysning i saksbehandlingen.

7.4 Departementets vurdering

En hjemmel for NAV til å innhente opplysninger om elevstatus ved søknad om fastsettelse og endring av bidrag etter fylte 18 år vil etter departementets vurdering forenkle saksbehandlingen og bidra til en mer effektiv forvaltning av ordningen. Samtidig vil en slik hjemmel også gi mulighet for å undersøke eventuelle påstander om at ungdommen har avsluttet skolegangen. Dette kan motvirke misbruk av bidragsordningen og virke konfliktdepende.

NAV har allerede etter gjeldende barneloven § 70 syvende ledd andre punktum, uten hensyn til taushetsplikten, hjemmel til å innhente inntekts-

opplysninger fra blant annet arbeidsgiver, skatteetaten mv. ved fastsettelsen av barnebidrag. Etter departementets vurdering taler gode grunner for at denne bestemmelsen bør utvides til også å omfatte en adgang til å innhente visse opplysninger fra utdanningsinstitusjoner. Det legges til at Lånekassen allerede etter lov 3. juni 2005 nr. 37 om utdanningsstøtte (utdanningsstøtteleven) § 23 er gitt adgang til å innhente opplysninger om en søkers student- eller elevstatus fra utdanningsinstitusjonen.

Jussformidlingen savner at departementet i større grad tar stilling til hvordan man kan bøte på manglende samtykke, og bemerker at det kan anses som ubehagelig for den enkelte dersom det oppdages at NAV har henvendt seg til utdanningsinstitusjonen uten vedkommendes samtykke og kunnskap.

Når NAV ikke mottar nødvendig dokumentasjon direkte fra ungdommen, innhentes det i dag ikke samtykke fra han/henne. NAV fatter i slike tilfeller vedtak ut fra de tilgjengelige opplysningene i saken, noe som ofte fører til at ungdommen får avslag på sin søknad om bidrag etter fylte 18 år. I mange tilfeller viser det seg så i klageomgangen at informasjonen NAV har hatt tilgang til, og truffet vedtak på grunnlag av, har vært mangelfull fordi ungdommen ikke har framlagt de nødvendige opplysningene før i klageomgangen. Dette medfører ekstraarbeid og lang saksbehandlingstid i sakene det gjelder. Etter departementets vurdering bør NAV gis adgang til å innhente de nødvendige opplysningene direkte fra den aktuelle utdanningsinstitusjonen i den konkrete sak, uten samtykke fra ungdommen på forhånd. Krav om samtykke vil medføre merarbeid for NAV, og det kan forsinke saksbehandlingen i de tilfellene ungdommen ikke svarer eller ikke gir slikt samtykke. Rask og enkel tilgang på informasjon om elevstatus kan forhindre konflikt i de tilfellene der det er uenighet mellom bidragspartene om dette vilkåret er tilstede. Det kan også forhindre at den bidragspliktige pådrar seg bidragsgjeld eller at ungdommen mottar bidrag som det ikke var grunnlag for.

Departementet legger til grunn at de alminnelige saksbehandlingsreglene etter forvaltningsloven vil gjelde også i disse tilfellene. NAV sender alltid forhåndsvarsel til ungdommen når en bidragspliktig opplyser at ungdommen har sluttet på skolen. Selv om NAV gis adgang til å innhente informasjon direkte fra utdanningsinstitusjoner, vil NAV fremdeles være avhengig av å motta informasjon om hvilken skole ungdommen går på.

NAV vil benytte sin adgang til å innhente opplysninger direkte fra utdanningsinstitusjoner i kombinasjon med de opplysningene ungdommen selv sender inn til NAV. NAV vil gi god og tilgjengelig informasjon til partene om reglene på området, herunder om NAV sin adgang til å kontakte skolen direkte.

Departementet la i høringsnotatet til grunn at hjemmelens rekkevidde skulle være begrenset til kun å innhente konkrete opplysninger om status som elev eller lærling. *Arbeids- og velferdsdirektoratet* har imidlertid i høringen bedt om at lovhjemmelen utvides slik at NAV i tillegg til informasjon om at skolegangen er påbegynt, i gang eller avsluttet, også gis anledning til å få informasjon fra utdanningsinstitusjoner om studieprogresjon, bytte av linjer og om omfanget av studiet. *AVYO* har avgitt en tilsvarende uttalelse. *Arbeids- og velferdsdirektoratet* utdyper at de har behov for nevnte informasjon for å vurdere om vilkåret om barnet kan sies å «halde fram med slik skulegang som må reknast som vanleg» etter barneloven § 68 andre ledd, er oppfylt.

Eleven har ikke rett til bidrag etter fylte 18 år uten opptak, oppstart og gjennomføring av skolegangen med ev. bytter av linje innen et gitt tidsperspektiv. Normalt stilles det krav til fullført videregående skolegang innen fire år, med mulighet for forlengelse på grunn av for eksempel sykdom, utøvelse av eliteidrett mv. Departementet ser at en viss utvidelse av hjemmelen til å innhente opplysninger vil effektivisere ordningen ytterligere, og gjøre det lettere for NAV å vurdere om lovens vilkår er oppfylt. En utvidelse av hjemmelens rekkevidde til også å innhente konkrete opplysninger om *faglig progresjon*, som kan omfatte opplysninger om bytte av linjer og studieomfang, men ikke karakterer o.l., vil imidlertid fortsatt være betinget av at det er nødvendig og av betydning for vurderingen av ungdommens rett til bidrag etter 18 år. Sammenligningsvis viser departementet også til den adgangen Lånekassen har til å innhente opplysninger etter utdanningsstøtteloven § 23.

Departementet foreslår etter dette at det innføres en hjemmel for NAV til å innhente nødvendige opplysninger fra utdanningsinstitusjoner om skolegangen er påbegynt, i gang eller avsluttet, og også nødvendige opplysninger om studieprogresjon når dette er nødvendig og av betydning for å vurdere om vilkårene for bidrag etter fylte 18 år er oppfylt.

Det vises til lovforslaget barneloven § 70 syvende ledd.

8 Utvidet motregningsadgang

8.1 Gjeldende rett

Det følger av barneloven § 67 første ledd første punktum at den av foreldrene som ikke bor sammen med barnet, skal oppfylle forsørgelsesplikten sin ved å betale faste (løpende) pengetilskudd (barnebidrag) til barnet. Ingen kan gi avkall på barnets rett til barnebidrag, jf. bestemmelsens første ledd tredje punktum. Barnet er materielt sett rettighetshaver til (eier av) barnebidragene, uansett om det er over eller under 18 år, jf. barneloven § 67 tredje ledd.

Dersom en bidragspliktig har betalt for mye i barnebidrag, er det etter barneloven § 78 fjerde ledd adgang til å motregne i framtidige barnebidrag i enkelte tilfeller.

Motregning er en oppgjørs- og dekningsmåte av stor praktisk betydning. Motregning kan skje frivillig eller gjennomføres uten motpartens samtykke (tvungen motregning). Motregningsretten er en sedvanerett, og motregningsretten reguleres i utgangspunktet av ulovfestede regler. Motregningsretten kan innskrenkes, presiseres eller utvides ved avtale. Det er også gitt særregler om motregning i lovgivningen.

Etter de ulovfestede reglene må tre vilkår være oppfylt på det tidspunktet motregningserklæringen framsettes. For det første må hovedkravet (krav som skal benyttes til dekning) og motkrav (krav som skal dekkes ved motregning) gå ut på det samme. For det andre må hovedkravet og motkravet i utgangspunktet bestå mellom de samme parter. For det tredje må frigjørings-tiden for hovedkravet være kommet, og motkravet må være forfalt. De alminnelige vilkårene for motregning gjelder også ved bidragskrav, med mindre annet er fastsatt i eller med hjemmel i lov.

Etter barneloven § 78 fjerde ledd er det adgang til å motregne i framtidige barnebidrag der et oppgjort barnebidrag blir satt ned etter barneloven § 74 (endring) eller barneloven § 76 (midlertidig vedtak). Bestemmelsen omfatter ikke tilfeller der et tidligere avtalt barnebidrag blir endret og satt ned av NAV etter søknad fra en av partene, og den er i praksis tolket slik at den ikke omfatter motregning etter klage. I disse tilfellene vil de ulovfestede reglene om motregning komme til anvendelse, og det for mye betalte barnebidraget kan gjøres opp direkte mellom partene, ev. ved hjelp av det ordinære namsmannsapparatet.

Det kan bare motregnes når tilbakesøkningskrav og løpende bidrag knytter seg til samme

barn. Selv om barnet i mellomtiden har fylt 18 år, kan det avkortes i bidrag etter fylte 18 år.

Barneloven § 78 fjerde ledd gir den bidragspliktige en motregningsrett, men det er NAV ved NAV Innkreving som bestemmer hvordan motregningen skal skje, og fradraget skjer på den måten og for de terminene som NAV Innkreving finner rimelig. Motregningsretten gjelder bare når barnebidragene kreves inn etter lov 29. april 2005 nr. 20 om innkreving av underholdsbidrag mv. (bidragsinnkrevingsloven).

Motregningsadgangen er betinget av at barnebidragets størrelse er høyere enn bidragsforskottet da det ikke kan avkortes i barnebidrag som skal gå til refusjon av folketrygdens utlegg til bidragsforskott etter lov 17. februar 1989 nr. 2 om bidragsforskott (forskotteringsloven).

8.2 Forslaget i høringsnotatet

Departementet foreslo i høringsnotatet at motregningsadgangen utvides fra å omfatte adgang til å motregne i framtidige bidrag der et oppgjort bidrag blir satt ned etter barneloven § 74 (endring) eller barneloven § 76 (midlertidig vedtak), til også å omfatte motregning etter klage og tilfeller der et tidligere avtalt bidrag blir endret og satt ned etter søknad fra en av partene etter barneloven § 70 andre ledd. Dette vil gi en bidragspliktig som har betalt mer av barnets underhold enn det han/hun var pliktig til, en enkel og effektiv måte å få dekket sitt utestående krav på.

8.3 Høringsinstansenes merknader

Advokatforeningen, Arbeids- og velferdsdirektoratet og Jussformidlingen har avgitt uttalelse. *Advokatforeningen* og *Arbeids- og velferdsdirektoratet* støtter forslaget fullt ut. *Jussformidlingen* støtter også forslaget, men har noen innvendinger.

Jussformidlingen er enig i at det kan oppleves som urimelig for den bidragspliktige å bli henvist til namsmannen for å inndrive krav som skissert i høringsnotatet, hvor det vises til at det i praksis ofte forekommer at bidrag blir satt ned etter klage eller tidligere avtalt barnebidrag blir endret og satt ned. Hensynet til likebehandling tilsier at man også i disse tilfellene skal kunne inndrive kravet ved motregning.

Motregningsretten er en enkel oppgjørsform, men *Jussformidlingen* mener at det må utformes klare retningslinjer for hvordan NAV skal motregne i framtidige barnebidrag. Dersom ungdommen plutselig får redusert barnebidraget som følge av motregningsadgangen, vil det kunne

være av stor betydning for den enkelte. *Jussformidlingen* ber om at det tas stilling til om en ev. skal ha en øvre grense for hvor mye det skal være adgang til å trekke per måned. *Jussformidlingen* spør videre om det er hensiktsmessig å skille mellom de tilfellene hvor barnebidraget blir satt ned etter klage og hvor barnebidraget blir satt ned etter tidligere inngått avtale. I sistnevnte tilfelle har den bidragspliktige selv i større grad vært årsaken til det fra før av avtalte barnebidraget.

Advokatforeningen er enig i departementets vurderinger knyttet til den foreslåtte endringen.

Arbeids- og velferdsdirektoratet mener dagens ordning er uheldig, og stiller seg bak forslaget.

8.4 Departementets vurdering

Når en av partene i en bidragssak søker om endring av et allerede fastsatt bidrag, skal det fastsatte bidraget betales inntil nytt vedtak blir fattet. Barnebidrag endres som hovedregel fra og med måneden etter at søknaden kom inn. Fra en søknad om endring av barnebidrag settes fram til den er ferdigbehandlet, kan det gå noe tid, og den bidragspliktige kan dermed i mellomtiden ha betalt for mye i barnebidrag dersom det treffes vedtak om nedsettelse av barnebidraget. Etter gjeldende bestemmelse kan den bidragspliktige be om motregning i dette tilfellet. Det samme gjelder der barnebidraget settes ned ved endelig vedtak som erstatter et midlertidig vedtak.

Blir derimot et barnebidrag satt ned etter klage, eller et tidligere avtalt barnebidrag blir satt ned av NAV etter søknad fra en av partene etter barneloven § 70 andre ledd, er det ikke motregningsadgang etter loven, selv om det faktiske forholdet – at det er betalt for mye i barnebidrag – er det samme. Det innebærer at dersom den bidragspliktige i disse tilfellene har betalt det pålagte bidraget, og barnebidraget blir satt ned, har vedkommende ikke rett til å motregne det for mye betalte barnebidraget i framtidige barnebidrag. De ulovfestede reglene om motregning vil her komme til anvendelse, og det for mye betalte barnebidraget kan gjøres opp direkte mellom partene, ev. ved hjelp av det ordinære namsmannsapparatet.

I praksis forekommer det ofte at den bidragspliktige har betalt for mye som følge av at saksbehandlingen har tatt tid i tilfeller der et barnebidrag settes ned etter klage eller der et tidligere avtalt barnebidrag settes ned etter søknad fra en av partene. Selv om det følger av de ulovfestede reglene om motregning at det for mye betalte barnebidraget kan gjøres opp direkte mellom

partene, får ofte ikke den bidragspliktige tilbakebetaling på denne måten. Dette kan oppleves som urimelig og tungvint for den bidragspliktige som i slike tilfeller er henvist til å innkreve det for mye betalte barnebidraget gjennom namsmannen. Innkreving gjennom namsmannen er tids- og kostnadskreven, og dersom det tas utlegg, vil skyldner (bidragsmottaker) bli påført gebyr ved begjæring, utlegg og dekning. Adgangen til å gjøre opp fordringer gjennom motregning er derimot en effektiv og enkel måte å få inn utestående krav på, og påfører ikke partene ekstra kostnader.

Jussformidlingen mener at det må utformes klare retningslinjer for hvordan NAV skal motregne i framtidige barnebidrag. Dersom ungdommen plutselig får redusert barnebidraget som følge av motregningsadgangen, vil det kunne være av stor betydning for den enkelte.

Etter barneloven § 78 fjerde ledd er det NAV Innkreving som er tillagt skjønnsutøvelsen for hvordan bidrag skal motregnes. Det er et mål ved motregning av bidrag at for mye betalt bidrag skal motregnes så raskt som mulig, samtidig som barnets behov for forsørgelse skal ivaretas. Det innebærer at hver enkelt sak må vurderes særskilt, hvor momenter som partenes økonomi og bidragets størrelse er av betydning for både motregningsbeløp og -periode. NAV innkreving opplyser at de ikke har erfart at deres skjønnsutøvelse med tanke på motregningsbeløpets størrelse er et særskilt problemområde.

Departementet foreslår etter dette at adgangen til å motregne for mye betalt barnebidrag i framtidige betalingsterminer etter barneloven § 78 fjerde ledd utvides til også å omfatte tilfeller der barnebidraget er satt ned etter klage, og tilfeller der et privat avtalt barnebidrag etter søknad blir satt ned av NAV, jf. barneloven § 70 andre ledd. Med en utvidet motregningsadgang som skissert vil en bidragspliktig som har dekket mer av barnets underhold enn det han/hun var pliktig til, få dekket sitt utestående krav på en enkel og effektiv måte. Fradraget vil som tidligere skje på den måten og for de terminene som NAV finner rimelig.

Det vises til lovforslaget barneloven § 78 fjerde ledd.

9 Regelteknisk endring i barneloven § 83 a

Ved forberedelsen av lov 21. juni 2013 nr. 64 endringer i barneloven, ble oppdatering av en henvisning i barneloven ved en inkurie oversett. Dette gjelder barneloven § 83 a, hvor henvisnin-

gen til barneloven § 10 andre ledd skal være barneloven § 70 syvende ledd. Departementet foreslår at dette rettes opp. Det vises til lovforslaget barneloven § 83 a.

10 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslagene til endringer i barneloven antas samlet sett ikke å ha økonomiske og administrative konsekvenser av betydning.

Det er ikke grunn til å anta at forslagene til endringer vil resultere i et stort antall søknader om endring av fastsatte bidrag etter fylte 18 år eller motregning, og dermed heller ikke økte administrative merkostnader av betydning som følge av økt saksinnngang.

Endringene vil medføre kostnader i form av rundskrivsendringer, endring i informasjon på nav.no, skjemaer og lignende, men disse kostnadene er små.

Eventuelle merutgifter som følge av forslaget dekkes innenfor uendrede budsjettammer.

11 Merknader til bestemmelsene i lovforslaget

Til barneloven § 70 syvende ledd

Nytt *siste punktum* gir NAV hjemmel til å innhente nødvendige opplysninger fra utdanningsinstitusjoner om skolegangen er påbegynt, er i gang eller avsluttet, og om faglig progresjon, når dette er av betydning for å vurdere om vilkårene for bidrag etter fylte 18 år er oppfylt. Alternativet faglig progresjon vil blant annet kunne omfatte nødvendige opplysninger om omfanget av studiet og bytte av linjer, men ikke informasjon om karakterer o.l.

Det er i dag en forutsetning for en effektiv behandling og kontroll av opplysninger ved søknad om fastsettelse eller endring av bidrag etter fylte 18 år, at NAV mottar tilstrekkelige opplysninger fra eleven selv om opptak som viser at ungdommen har startet utdanningen, eller opplysninger om at skolegangen er avbrutt. Dersom NAV ikke mottar opplysninger som nevnt fra eleven, kan situasjonen bli at et fastsatt bidrag etter fylte 18 år løper selv om vilkårene for det ikke er oppfylt, og at ungdommen mottar et bidrag han/hun ikke har rett til. Dette kan skape konflikt mellom den bidragspliktige og ungdommen.

Den nye hjemmelen vil effektivisere saksbehandlingen og gjøre det lettere for NAV å vurdere

om lovens vilkår er oppfylt uten samtykke fra ungdommen på forhånd i tilfeller der ungdommen ikke selv framlegger de nødvendige opplysningene. Det kan forhindre at ungdommen uriktig får avslag på søknad om bidrag etter fylte 18 år grunnet mangelfulle opplysninger. Hjemmelen vil også gi mulighet for å undersøke eventuelle påstander om at ungdommen har avsluttet skolegangen. Det kan forhindre at den bidragspliktige pådrar seg bidragsgjeld eller at ungdommen mottar bidrag som det ikke er grunnlag for. Dette kan motvirke misbruk av ordningen, i tillegg til å være konflikt-dempende.

Til barneloven § 78 fjerde ledd

Fjerde ledd endres slik at motregningsadgangen utvides fra å omfatte adgang til å motregne i framtidige bidrag der et oppgjort bidrag blir satt ned etter barneloven § 74 (endring) eller barneloven § 76 (midlertidig vedtak), til også å omfatte motregning etter klage og tilfeller der et tidligere avtalt bidrag blir endret og satt ned etter søknad fra en av partene etter barneloven § 70 andre ledd. Som følge av at saksbehandlingen kan ta tid, forekommer det i praksis ofte at den bidragspliktige har betalt for mye etter at et barnebidrag er satt ned etter klage, eller der et tidligere avtalt barnebidrag er satt ned etter søknad fra en av partene. Endringen vil gi en bidragspliktig som har betalt mer av barnets underhold enn det han/hun var pliktig til, en enkel og effektiv måte å få dekket sitt utestående krav på. Fradraget vil som tidligere

skje på den måten og for de terminene som NAV finner rimelig.

Til barneloven § 83 a

Endringen innebærer en oppdatering av henvisning i barneloven § 83 a til barneloven § 70 syvende ledd. Oppdateringen ble ved en inkurie oversett i forbindelse med forberedelsen av lov 21. juni 2013 nr. 64 endringer i barneloven.

Til ikrafttredelses- og overgangsreglene

Nr. 1 setter ikrafttredelsestidspunktet for loven til den tiden Kongen bestemmer. Kongen gis videre hjemmel til å fastsette ulike ikrafttredelsestidspunkt for endringsforslagene.

Departementet legger til grunn at skjærings-tidspunktet for hvilke saker som skal behandles etter nye regler om motregning, skal være når søknad om motregning kom inn til NAV.

Nr. 2 gir departementet myndighet til å fastsette overgangsregler i forskrift.

Barne- og likestillingsdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i barnelova (barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i barnelova (barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i barnelova (barnebidrag og bidrag etter fylte 18 år)

I

I lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre gjøres følgende endringer:

§ 70 syvende ledd skal lyde:

Foreldra har plikt til å opplyse det organet som skal handsame fastsetjinga av tilskotet, om kva arbeid, utdanning, inntekt og formue dei har, og elles om alt anna som kan ha noko å seie for fastsetjinga av fostringstilskotet. For å fastsetje tilskotet kan organet utan omsyn til teieplikta krevje dei opplysningane som trengst frå arbeidsgjevarar, likningsstell, arbeids- og velferdsetaten og forsikringsselskap, bankar og andre som forvarer eller forvaltar formueverdiar. *For å fastsetje tilskot etter at barnet har fylt 18 år kan organet utan omsyn til teieplikta krevje opplysningar frå utdanningsinstitusjonar om skulegangen er i gang, held fram eller er avslutta og om fagleg progresjon.*

§ 78 fjerde ledd skal lyde:

Vert tilskot som er gjort opp, sett ned etter § 70 andre ledd, § 74 eller § 76 eller etter klage, kan den tilskotspliktige krevje at Innkrevjings-

sentralen for fostringstilskot gjer frådrag i pålagt lønnstrekk m.m. på den måten og for dei terminane som sentralen finn rimeleg.

§ 83 a skal lyde:

Når avtaler med framand stat med heimel i § 85 andre stykket i lova her eller i bidragsinnkrevingsloven § 2 har reglar om utveksling av informasjon, kan Arbeids- og velferdsetaten utan hinder av teieplikt gi andre medlemsland opplysningar om identitet, adresse eller inntekts- og formuestilhøve for partane i ei bidragssak, eventuelt etter at opplysningane er henta etter § 70 sjuande stykket i lova her eller etter bidragsinnkrevingsloven kapittel 3.

II

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.
2. Departementet kan gi nærmere overgangsregler.

